

Zatim je djelo o post-sekularizmu, napose o aktualnim raspravama o odnosu između religijske i sekularne racionalnosti. Da je izabrao orijentaciju koja ima budućnost, ilustriraju barem dvije činjenice iz filozofijske aktualnosti. S jedne strane, neko vrijeme vrlo bučan tzv. novi ateizam pokazao se labudim pjevom klasične, scijentizmom motivirane sekularističke racionalnosti. Filozofe, istina, nije impresionirao ni kad je bila najaktualnija, no svakako se danas jedva spominje. S druge strane, prije nekoliko desetljeća bilo je teško zamisliti ikakav konsenzus između Habermasa i Ratzingera. Danas se pak još uvijek raspravlja o implikacijama njihove famozne rasprave o kršćanstvu i racionalnosti iz 2004. godine. Tako i o onom famoznom nikad održanom govoru pape Benedikta XVI. za Sveučilište La Sapienza iz 2008., u kojem o poimanju racionalnosti Papa dijalogizira s Rawlsom. Papa Franjo o temi post-sekularnoga razuma ne teoretizira, ali se u njegovu ambijentu očito dobro snalazi.

Očekujemo da će Bruno Matos nastaviti rad na tom filozofskom području, napose na onim temama vezanim uz Russella i post-sekularizam za koje iskreno navodi u zaključku knjige da im se nije mogao posvetiti u ovom radu.

Dalibor Renić

Dalibor Renić, *Uvid i metoda: Filozofija i teologija Bernarda Lonergana*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2018, 481 str.

Autor je ovoga djela Dalibor Renić, docent na Fakultetu filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, koji trenutačno obnaša i dužnost provincijala Hrvatske pokrajine Družbe Isusove. Renić je godine 2010. postigao doktorat iz filozofije u Dublinu na Milltown Institute of Theology and Philosophy (National University of Ireland), a područje

je njegova interesa metafizika, filozofija spoznaje te filozofija religija.

Riječ je o uzorno napisanoj znanstvenoj monografiji, koja u biti predstavlja uvod u filozofsku i teološku misao kanadskoga isusovca Bernarda Lonergana (1904.–1984.), prema mišljenju mnogih stručnjaka jednoga od najprodornijih umova s područja filozofije i teologije 20. stoljeća. Njegova misao inspirirana Tomom Akvinskim i danas plijeni pozornost jer se o njegovim djelima mnogo raspravlja, a diljem svijeta postoje također centri i instituti za proučavanje njegove misli, koje pisac također navodi. Autor u svojem tekstu čitatelje ukratko upoznaje i s Johnom H. Newmanom (1801.–1890.), engleskim anglikancem koji je konvertirao na katoličanstvo, kasnije imenovan kardinalom, od Benedikta XVI. 2010. proglašen blaženim i svetim od pape Franje 2019., a koji je uvelike utjecao na razvoj Lonerganove misli.

Monografija sadržava deset organsko povezanih poglavlja koja tvore skladnu cjelinu: 1. Životni projekt, 2. Teorija spoznaje, 3. Tomistički korijeni teorije spoznaje, 4. Metafizika: objektivnost, 5. Metafizika: kritički realizam, 6. Znanje i opravdanje, 7. Etika, 8. Religija, 9. Razum i religija te 10. Teologija. Poglavlja su uokvirena izvrsno sročnim uvodom, čija dopadljiva *captatio benevolentiae* poziva namjernika na čitanje, potom popisom od 51 Lonerganova djela spomenutih u tekstu, zatim popisom od 160 bibliografskih jedinica djela drugih autora koje su izravno ili neizravno u vezi s Lonerganom. Sve to svjedoči o veoma dokumentiranom i kompletnom znanstvenom radu. Osim toga, praktičnoj uporabi monografije pridonosi nesumnjivo kazalo imena te opširno i pomno izrađeno stvarno kazalo, koje je od velike pomoći u čitanju. Monografija svojim sažetkom na engleskom jeziku zacijelo može privući pozornost

čitatelja i stručnjaka i izvan granica naše zemlje pa bi stoga bilo dobro da se taj sažetak učita u Crosbi.

Uvid u bibliografiju svjedoči da je riječ o izvornom djelu koje predstavlja svojevrsni uvod u filozofsku i teološku misao Bernarda Lonergana, koji je u svojem znanstvenom nastojanju želio iznaći jednu metodu koja bi mogla povezati humanističke i empirijske znanosti, filozofiju i teologiju s prirodoslovnim i društvenim znanostima, a za *Ansatz* je pak izabrao dinamični vidik čovjekove spoznaje koji se očituje u uvidu. Lonerganova misao pobija općerasprostanjeno mišljenje da je skolastička tradicija puki konceptualizam bez ikakve referencije prema konkretnom životu.

Tekst se odlikuje kako zavidnim jezičnim stilom, tako i konceptualnom jasnoćom. On je dakako pisan za filozofske, odnosno teološke eksperte, kao i za one koji to žele postati, tj. za sveučilišne nastavnike i studente, poglavito filozofije i teologije, za koje će biti nezaobilazno štivo. Na toj crti se smijemo nadati da će se barem pojedinci iz naše akademske zajednice na svoj način priključiti, kako to čitamo u monografiji, “lonerganovskom pokretu koji utječe na teološku refleksiju, duhovnost i pedagogiju zadnjih pola stoljeća”.

Ivan Šestak

Ivan Šestak, Ivan Čulo i Vladimir Lončarević (ur.), *Odjeci filozofije personalizma: Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Personalizam — jučer, danas, sutra održanoga 1. prosinca 2017. na Fakultetu filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu*. Zagreb: Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, 2019, 304 str.

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu organizirao je međunarodni znanstveni skup 1. prosinca 2017. u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta Gregoriana u Rimu, Teološkim fakultetom Sveučilišta u Ljubljani te Institutom Fontes Sapientiae iz Zagreba. Temeljni je zadatak toga skupa bio prikazati, tematizirati i argumentirati temeljne postavke, stanja, ali i baštinu personalističke misli koja se proteže kroz čovjekova duhovna, kulturološka, društvena, ali i politička stvaralaštva, kako u Hrvatskoj, tako i u ostatku Europe.

Kao što je poznato, personalizam je filozofski pravac, ali i pokret koji je javio između dva svjetska rata kao odgovor na tadašnje vladajuće režime i njihovu politiku — fašizam, nacionalsocijalizam i komunizam — koji su čovjeka kao osobu gledali kao puko sredstvo za ostvarenje “božanstvenih” ciljeva svojih ideologija: države, nacije i klase. Personalizam je dakle iznova želio vratiti čovjeku dostojanstvo osobe svraćajući pozornost na njezinu transcendentnu i komunitarnu dimenziju.

Nećemo nikada moći prenaslušati kako je pojam osobe isključivo proizvod kršćanske misli. O čovjeku se kroz povijest oduvijek argumentiralo i problematiziralo, nekako se uvijek nastojalo prikazati čovjeka u suprotnosti sa životinjom definirajući ga kao racionalno biće, kao društveno biće ili pak kao političko biće. Međutim, ne možemo reći da se za čovjeka oduvijek podrazumijevalo